

*Rodzice w szkole
poszukującej autonomii*

Danuta Uryga

Marta Wiatr

AKADEMIA PEDAGOGIKI SPECJALNEJ IM. MARII GRZEGORZEWSKIEJ

Plan wystąpienia

- Charakterystyka szkoły
- Założenia i cel projektu badawczego
- Wstępne analizy
  - Inna szkoła
  - Inny nauczyciel
  - Inna przestrzeń
  - Inny dyrektor
  - Inny uczeń
  - Inny rodzic?
- Wnioski

Charakterystyka szkoły

- szkoła **podstawowa, publiczna** (samorządowa);
- w centrum **gminy wiejskiej** (28 miejscowości, ok. 4 tys. mieszkańców)
  - o charakterze **rolniczym**,
  - w regionie o **wysokim bezrobociu** (tereny „popegieerowskie”) i
  - malejącej liczbie mieszkańców;
- aktualnie - **ok. 400 uczniów** (dwie klasy wygaszanego gimnazjum) i **ponad 40 nauczycieli**;
- umieszczona w dużym budynku z przełomu lat 70. i 80.

Jest to obecnie **jedyna szkoła na terenie gminy**

A pomimo to...

- oryginalnie wyposażone pracownie (kuchenna, teatralna, przyrodnicza);
- praca zespołowa w grupach różnowiekowych, opieka dwóch nauczycieli, programy autorskie;
- dodatkowe (nieodpłatne) zajęcia:
  - samodzielnego rozwiązywania interdyscyplinarnych zadań;
  - w pracowniach artystycznych (ceramiki, filcu, papieru czerpanego, witrażu);
- regularna współpraca zagraniczna;
- wyposażenie korytarzy z myślą o wygodzie i wychowaniu uczniów (fotele, sofy, stoły);
- regularne nocowanie w szkole („noce czytelnicze” i „noce filmowe”, zajęcia socjoterapeutyczne)
- dobre wyniki nauczania.

Badanie - założenia

- szkoła ta jest w jakiś sposób **odmienna** od większości szkół publicznych;
- odmienność ta jest efektem **procesu zmian**, mających swoich inicjatorów i moment początkowy;
- odmienność ta wymaga pewnej **autonomii**;
- ta zaś wiąże się **poszukiwaniem** możliwości działania niestandardowego (dostępnych w ramach systemu oświaty i w ramach konkretnych warunków środowiskowych).

Tytuł projektu: „Szkoła poszukująca. Środowisko szkolne w procesie autonomicznych przekształceń”

Cel badania:

Dokonanie pogłębionej analizy środowiska szkolnego, w dwóch podstawowych wymiarach:

- uchwycenie **charakterystycznych cech** tego środowiska w obszarze praktyk społeczno-edukacyjnych oraz znaczeń nadawanych im przez członków społeczności szkolnej;
- identyfikacja **kluczowych elementów kontekstu** podejmowanych w tym środowisku działań kształtujących rzeczywistość szkolną

Pytania badawcze

- Jaką postać mają praktyki społeczno-edukacyjne mające miejsce w szkole?
Jak postrzegają je członkowie społeczności szkolnej w perspektywie indywidualnej i grupowej?
- Co stanowi, w perspektywie osób badanych, o różnicy pomiędzy badaną szkołą a szkołą „typową”? Jak charakteryzowana jest szkoła „typowa”?
- Co składa się na kontekst podejmowanych działań uznawanych za „nietypowe” (jakie były/są okoliczności ich podejmowania, kim są osoby inicjujące, jakie są istotne motywacje podejmowanych działań, jakimi zasobami dysponuje badane środowisko)?

Perspektywa teoretyczna i metodologia

- Paradygmat konstruktywistyczny z perspektywą interpretatywną
- Schemat badawczy to studium przypadku
- Strategie metodologii teorii ugruntowanej
- Techniki: obserwacje, wywiady indywidualne i grupowe, analiza dokumentów i wytworów szkolnych, rozmowy z uczniami na temat ich wytworów, „spacer” po szkole z uczniami/dyrektorką;
- Narzędzia: scenariusze wywiadów
- Analiza wielopoziomowa od kodowania otwartego przez kategorie pośrednie, włączenie badanych do analizy materiału – kategorie teoretyczne

Przebieg badania

- zbieranie materiału badawczego (wrzesień-kwiecień 2018): wywiady, obserwacje, analiza dokumentów i wytworów szkolnych;
- analizy
  - trzech wywiadów grupowych
    - dwóch wywiadów z rodzicami oraz
    - jednego wywiadu z nauczycielami oraz
  - wywiadu z dyrektorką;

Ta szkoła jest „inna”

Warsztaty

Bogata oferta

Zajęcia
dodatkowe

Robimy rzeczy, których inni
nie robią

Inne myślenie

Podejmuje
innowacje

Inna niż inne
szkoły

Ma wyższe
wymagania
wobec uczniów

Daje
przestrzeń
eksploracji/doś
wiadczania

Domowy
klimat

Cele/wartości inne, nie
wpisujące się w „myślenie
szkolne”

Ma inną ofertę

Jest inna niż
była w
przeszłości

Wymaga więcej
od nauczycieli

Jest lubiana
przez dzieci

Klimat bliskości

Ma inne
wnętrze

Pracują w niej
inni
nauczyciele

Docenia wysiłek

Atmosfera
szacunku,
otwartości,
dyscypliny

Ważne jest to,
żeby dziecko się
dobrze czuło

Inna
organizacja

Jest w niej
przyzwolenie
na błędy

Inny dyrektor

Ta szkoła jest „inna”

- Oferta zajęć dydaktycznych i rozwijających zainteresowania uczniów;
- Szczególny klimat (wystrój, aktywności) sprzyjający relacjom, dobremu samopoczuciu;
- Inny sposób myślenia (wysokie wymagania, ale docenianie wysiłku i przyzwolenie na błędy) i inne wartości (szkoła wokół dziecka);
- Inne sposoby działania i inna ich organizacja;
- Inny uczeń;
- Inny nauczyciel;
- Inny dyrektor.

„Inny” dyrektor

Wizja przywództwa – „rozwój nie ma końca”

- SILNY LIDER (jeden lider) jako gwarant osiągnięcia CELU
- STARANNY DOBÓR KADRY (dopasowany do CELU/wizji)
- „ZAPRASZANIE” nauczycieli do realizacji CELU (w zgodzie z ich potrzebami); w wyniku różnego zaangażowania - przyzwolenie na powstanie □ kręgów/grup zaangażowania;
- Motywowanie nauczycieli do SAMODZIELNEGO DZIAŁANIA na poziomie operacyjnym (budowanie ich wiary we własne siły) i własnego UCZENIA SIĘ/rozwoju (przyzwalanie na błędy)
- BUDOWANIE ZAUFANIA nauczycieli (do przywódcy, do siebie nawzajem)
- Dawanie DOBRYCH WZORÓW (praca, samorozwój, relacje)
- INSPIROWANIE i INICJOWANIE działań
- Szukanie SPRZYMIERZEŃCÓW

„Inny” nauczyciel – „my też jesteśmy inni”

Model „innego” nauczyciela: twórczy, odważny, autonomiczny, profesjonalny, sprawczy, wierzący w sens własnych działań, „wielofunkcyjny”, z pasją.

Cel „innego” nauczania: wyposażenie ucznia w takie umiejętności i wiedzę, które pozwolą mu być:

- aktywnym uczestnikiem życia społecznego w „każdych warunkach” (w szkole „miejskiej”, na rynku pracy, za granicą, w różnych sytuacjach życiowych),
- człowiekiem, który będzie umiał działać, stawiać czoła wyzwaniom i osiągać swoje cele życiowe.

Inna przestrzeń

Wystrój, mający na celu:

- „przystąpienie” jej szkolno-instytucjonalnej architektury (elementy kultury materialnej regionu),
- wywołanie dobrego samopoczucia uczniów i budowanie relacji;
- ukazanie wyjątkowości uczniów (nietypowe wytwory szkolne uczniów);
- budzenie ciekawości uczniów: „autorski” wystrój klas, hol jako „galeria osobliwości”,
- dokumentację/upamiętnienie dotychczasowych akcji i zaangażowania uczniów i nauczycieli.
- kształcenie wrażliwości estetycznej

Inny uczeń

Model „innego” ucznia: aktywny, samodzielny, odważny, inicjatywny, troskliwy, przyjazny, otwarty, odpowiedzialny/wewnętrznie zdyscyplinowany, wytrwały, znający swoje mocne strony, znający siebie.

ALE jednocześnie uczeń często występuje w roli tradycyjnej (osiąganie celów edukacyjnych podlegających pomiarowi, przestrzeganie norm szkolnych), w zależności od sytuacji i decyzji nauczyciela.

Inny rodzic...? – narracje nauczycieli

- Rodzice – jacy są?
  - tworzą dzieciom różne warunki – od bezpiecznych i sprzyjających rozwojowi, do zagrażających i traumatyzujących;
  - zdarzają się rodziny, w których nie ma etosu edukacyjnego (aspiracji);
  - zdarzają się rodziny pozostające „poza szkołą”

Inny rodzic...? – narracje nauczycieli

Uznana i afirmowana obecność rodziców w życiu szkoły i dzieci:

- są pożądani w szkole – „żeby u nas byli”, „żeby się dobrze czuli”;
- są aktywizowani przez szkołę (akcje, projekty, kiermasze) i doceniają wartość niestandardowych działań („podoba im się to, co robimy”, „domagają się tego więcej”)
- są aktywizowani i kierowani w „pracy nad dzieckiem” i „pracy z dzieckiem” – motywują do wysiłku, pomagają w lekcjach;
- są „pomagający” (malują klasy, pieką ciasta, przygotowują scenografie, czytają dzieciom książki)
- są obecni na zebraniach pomimo obciążenia pracą i trudnych warunków życia.

Inny rodzic? Projekcje nauczycielskie (2. poziom danych)

Rodzic to

- podmiot świadomy celu szkoły (dobro dziecka) i uznający go za cel własny („kalka” kulturowa);
- podmiot akceptujący dominującą rolę nauczyciela-profesjonalisty, obdarzający go zaufaniem (inicjatywa po stronie szkoły);
- podmiot w działaniu „reaktywny” (pomocnik nauczyciela-specjalisty, wykonawca wyznaczonych zadań, uczestnik zebrań), ale bez silnej obligacji;
- podmiot odpowiedzialny za przestrzeń „okołoszkolną” (wychowanie i opieka w rodzinie).

Inny rodzic? Projekcje nauczycielskie (2. poziom danych)

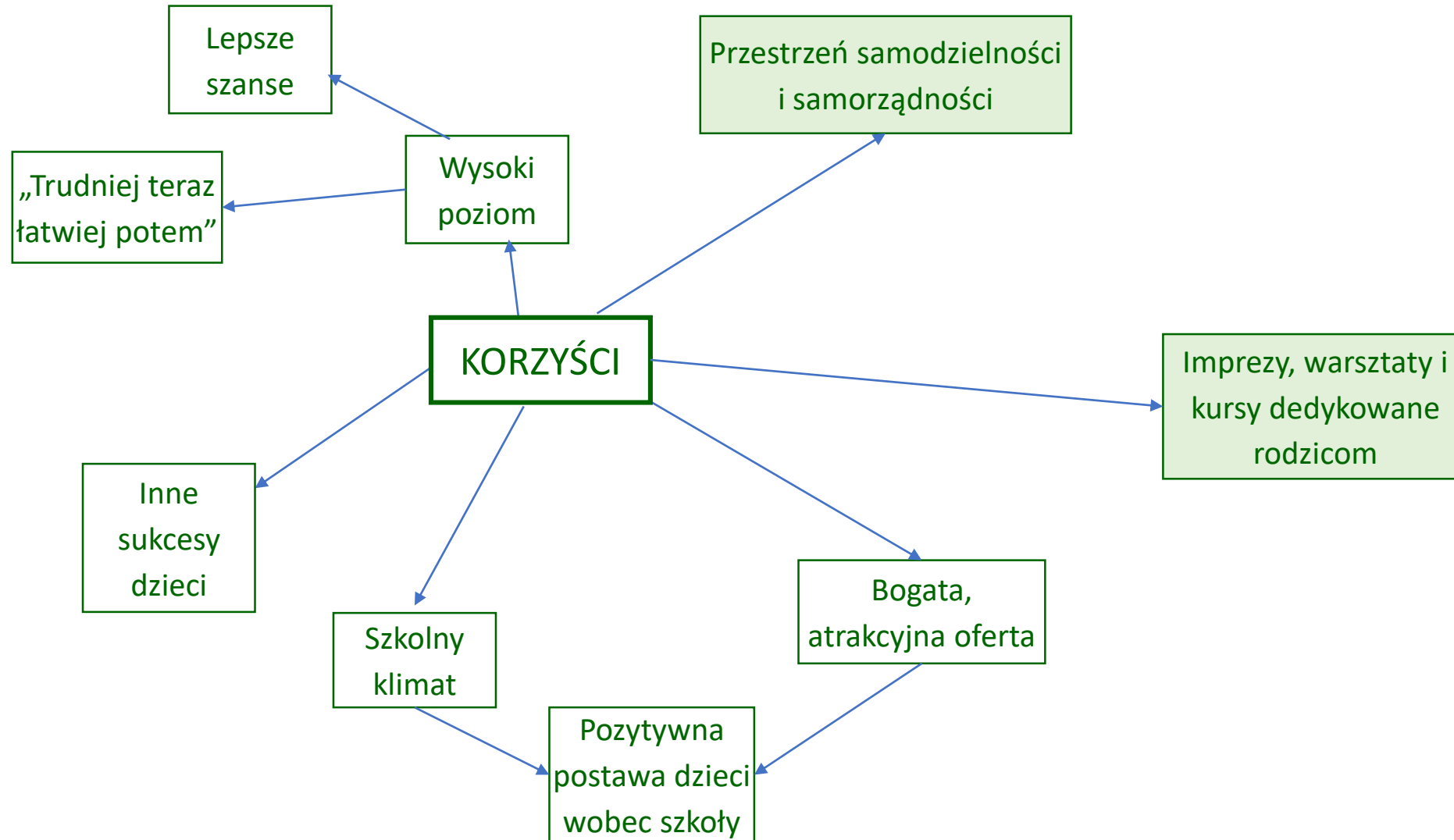
- schematyczna wizja „szkolnych zadań rodzicielskich”
- wpisana jest w ramę współczesnego (quasi-demokratycznego) dyskursu rodzicielskiego „zaangażowania i współpracy”
- nie jest jasny sens niektórych zadań
  - Np. czy oczekiwana przez nauczycieli obecność rodzica w szkole to dowód na istnienie „współpracy ze środowiskiem”?

Dyrektorka o nauczycielach i rodzicach

Merytokratyczna wizja szkoły (autorytet wynika z wiedzy i kompetencji):

- dominująca rola nauczyciela-profesjonalisty
  - rodzic jako „laik” powinien mu zaufać i powierzyć dziecko
  - kluczowym „zadaniem” rodzica jest wypełnianie własnej roli opiekuńczej i wychowawczej i już przez to – nie przeszkadzanie szkole;
- instytucjonalne formy uczestnictwa rodziców w życiu szkoły (rada rodziców, rada szkoły) mają drugorzędną rolę .

Rodzice o rodzicach – korzyści ze szkoły

Rodzice o rodzicach – obszary i zakres działania

- swoboda działania wyznaczona przez szkołę i w takiej formie uznana/zaakceptowana przez rodziców („Pani dyrektor daje nam wolną rękę”):
  - organizacja imprez okolicznościowych i wspólnych akcji;
  - dysponowanie pieniędzmi (na poziomie rad oddziałowych i rady rodziców);
  - konsultowanie pomysłów;
- dyrektorka jako najważniejsza osoba do rozmowy o problemach i pomysłach (ostateczna instancja, decydentka);
- brak gotowości do myślenia o zmianach:
  - słaba orientacja w programowych i organizacyjnych koncepcjach szkoły;
  - „beztroska” związana z pozyskiwaniem środków („ktoś napisze...”, „napiszą coś tam do kogoś...”);
- „autocenzura” wyznaczająca granice dyskursu o szkole;

Wnioski:

Elementy szkolnej autonomii:

- Wizja lidera – silny i jedyny
- Wizja nauczyciela – samodzielny profesjonalista
- Wizja rodzica – wymaga wsparcia, a czasami wspiera

To wyjaśnia:

- Dlaczego szkoła nie oczekuje niczego od rodziców
- Szkoła chce polegać na nauczycielach-profesjonalistach oraz na silnym przywództwie dyrektora i działać niezależnie na rzecz dziecka

Wnioski:

Trzy możliwe perspektywy:

- 1) Perspektywa quasi-demokratyczna („współpraca i partnerstwo”):
- 2) Perspektywa merytokratyczna (kompetentni profesjonaliści vs. „laicy”)
- 3) Perspektywa obywatelska (partycypacyjna)